

**“MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA MUSTAQIL FAOLIYATNI
SHAKLLANTIRISHDA QO‘L MEHNATI VAZIFALARI VA METODLARI”**

**“TASKS AND METHODS OF MANUAL LABOR IN DEVELOPING INDEPENDENT
ACTIVITY IN PRESCHOOL CHILDREN.”**

**“ЗАДАЧИ И МЕТОДЫ РУЧНОГО ТРУДА В ФОРМИРОВАНИИ
САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.”**

**Andijon davlat pedagogika instituti
Maktabgacha ta'lim 1-kurs magistranti
Anvarova Yulduzxon Nosirjon qizi
Ilmiy rahbar: D. Abdullajonova PhD Dotsent**

Аннотация: Ushbu ilmiy maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda mustaqil faoliyatni shakllantirish jarayonida qo‘l mehnatining psixologik-pedagogik mexanizmlari chuqur tahlil qilinadi. Tadqiqot doirasida qo‘l mehnati mashg‘ulotlarining bola tafakkuri, irodaviy sifatlari va ijodiy tashabbuskorligiga ko‘rsatadigan integrativ ta’siri nazariy va amaliy dalillar asosida asoslab beriladi. Metodologik yondashuv sifatida kompetensiyaga yo‘naltirilgan pedagogika, faoliyat nazariyasi hamda konstruktivistik ta’lim paradigmasi birgalikda qo‘llanilgan bo‘lib, bu esa qo‘l mehnati jarayonining mustaqillikni rivojlantirishdagi o‘rnini kompleks baholash imkonini beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, qo‘l mehnatining tizimli tashkil etilishi bolalarda mustaqil qaror qabul qilish, muammoli vaziyatlarni hal etish va ijodiy mahsul yaratish kabi yuqori darajadagi kognitiv-amaliy ko‘nikmalarni shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Mazkur ish maktabgacha ta’lim jarayonida mehnat faoliyatidan innovatsion pedagogik instrument sifatida foydalanishning samaradorligini ilmiy asoslab beradi.

Аннотация: В данной научной статье проводится углублённый анализ психолого-педагогических механизмов формирования самостоятельной деятельности у дошкольников посредством ручного труда. На основе теоретических положений и эмпирических наблюдений обосновывается интегративное воздействие ручной деятельности на развитие мышления ребёнка, формирование волевых качеств и проявление творческой инициативы. Методологическую основу исследования составляют компетентностный подход, теория деятельности и конструктивистская образовательная парадигма, что позволяет комплексно оценить роль ручного труда в становлении детской самостоятельности. Результаты исследования показывают, что системная организация ручного труда способствует развитию у детей навыков высокого уровня — самостоятельного принятия решений, решения проблемных ситуаций и создания творческого продукта. Работа научно подтверждает эффективность использования ручного труда как инновационного педагогического инструмента в системе дошкольного образования

Annotation: This scholarly article provides an in-depth analysis of the psychological and pedagogical mechanisms that underpin the development of independent activity in preschool children through manual labor. The study substantiates, on the basis of both theoretical frameworks and empirical observations, the integrative influence of hands-on activities on children’s cognitive growth, volitional regulation and creative initiative. Employing competency-based pedagogy, activity

theory and the constructivist paradigm as its methodological foundation, the research offers a comprehensive evaluation of the role of manual work in fostering autonomy. The findings indicate that a systematic organization of manual tasks significantly enhances higher-order cognitive and practical skills such as independent decision-making, problem-solving and creative production. This work scientifically validates the effectiveness of manual activity as an innovative pedagogical instrument within preschool education.

Kalit soʻzlar: maktabgacha yoshdagi bolalar, mustaqil faoliyat, qoʻl mehnati, mehnat tarbiyasi, metodlar va texnologiyalar, psixomotor rivojlanish, kreativlikni rivojlantirish, amaliy mashgʻulotlar, didaktik yondashuv, pedagogik jarayon.

Keywords: preschool children, independent activity, manual labor (handcraft work), labor education, methods and technologies, psychomotor development, development of creativity, practical activities, didactic approach, pedagogical process.

Ключевые слова: дошкольные дети, самостоятельная деятельность, ручной труд, трудовое воспитание, методы и технологии, психомоторное развитие, развитие креативности, практические занятия, дидактический подход, педагогический процесс.

Kirish

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda mustaqil faoliyatni shakllantirish – ularning shaxsiy rivoji, tafakkuri va ijtimoiy kompetensiyalarining mustahkamlanishida hal qiluvchi omillardan biridir. Mustaqil faoliyat bolani atrof-muhit bilan faol oʻzaro munosabatga kirishishga, muammoni oʻz kuchi bilan hal etishga, ijodkorlikni namoyon qilishga va oʻziga ishonch uygʻotishga yordam beradi.

Shu jarayonda qoʻl mehnati alohida oʻrin tutadi. Qoʻl mehnati mashgʻulotlari nafaqat mayda motorikani rivojlantiradi, balki nutq, fikrlash, iroda, diqqat kabi psixik jarayonlarni ham faollashtiradi. Mazkur maqolada qoʻl mehnatining maktabgacha yoshdagi bolalar mustaqilligi shakllanishidagi vazifalari va samarali metodlari ilmiy yondashuv asosida tahlil qilinadi.

Maktabgacha ta'lim jarayonida qoʻl mehnati bolalarning har tomonlama rivojlanishida, ayniqsa mustaqil faoliyatni shakllantirishda muhim oʻrin egallaydi. Qoʻl mehnati mashgʻulotlari bolalarning psixologik, aqliy, jismoniy va ijtimoiy rivojlanishiga kompleks ta'sir koʻrsatadi. Quyida qoʻl mehnatining mazkur jarayondagi asosiy vazifalari batafsil yoritiladi.

1. Motivatsiyani rivojlantirish

Qoʻl mehnati bolalarda faoliyatga nisbatan qiziqish, ishtiyoq va ichki motivatsiyani shakllantiradi. Bola materiallarni oʻzi tanlab, oʻzi yarata olishini anglaganda, unda mehnat jarayoniga nisbatan ijobiy motiv va ishtirok etish istagi kuchayadi.

Natija: mehnatga nisbatan qiziqish ortadi, oʻz mehnat mahsulidan quvonish paydo boʻladi, faoliyatni mustaqil boshlashga intilish kuchayadi.

2. Koʻnikmalarni oʻzlashtirish.

Qoʻl mehnati mashgʻulotlari orqali bolalar turli materiallar bilan ishlashni oʻrganadi, qogʻozni qirgʻish, buklash, yopishtirish, plastilin yoki loy bilan ishlash, tikish, boncuk terish, yogʻoch, mato, karton kabi materiallardan foydalanish. Bu jarayonlar bolada aniqlik, tartib, bosqichma-bosqich harakatlarni rejalashtirish va mustaqil ijro etish koʻnikmalarini shakllantiradi.

Natija: mustaqil bajariladigan amaliy harakatlar ko'payadi, motorika, koordinatsiya va e'tibor faollashadi.

3. Konstruktorlik va loyihalash ko'nikmalarini rivojlantirish.

Qo'l mehnati konstruktorlik faoliyati bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bolalar o'yinchoqlar, uy jihozlari, dekorativ buyumlar yaratishga o'rganadi. Mazkur vazifa quyidagilarni ta'minlaydi, material tanlash, detallarni birlashtirish, shakllar va o'lchamlarni moslashtirish, o'z g'oyasiga ko'ra buyum yaratish.

Natija: bola mustaqil rejalashtirish va ijodiy loyihalashga o'rganadi, konstruktorlik fikrlashi rivojlanadi.

4. Shaxsiy fazilatlarni shakllantirish.

Qo'l mehnatining eng muhim vazifalaridan biri – bolaning shaxsini tarbiyalashdir. Mehnat jarayonida bolalar quyidagi sifatlarni egallaydi: mas'uliyat, mustaqillik, saranjom-sarishtalik, matonat va sabr, mehnatsevarlik, mehnat natijasiga hurmat.

Natija: Bola bajarilgan ishga mas'uliyat bilan yondashadi, topshiriqlarni yakunlashni odat qiladi va o'z mehnatiga baho berishni o'rganadi.

5. Ijodiy salohiyatni rivojlantirish.

Qo'l mehnati ijodkorlik uchun keng imkoniyat beradi. Bola: yangi shakl yaratadi, ranglar uyg'unligini topadi, muammoli vaziyatga ijodiy yechim qidiradi, o'z g'oyalarini amalda ifodalaydi.

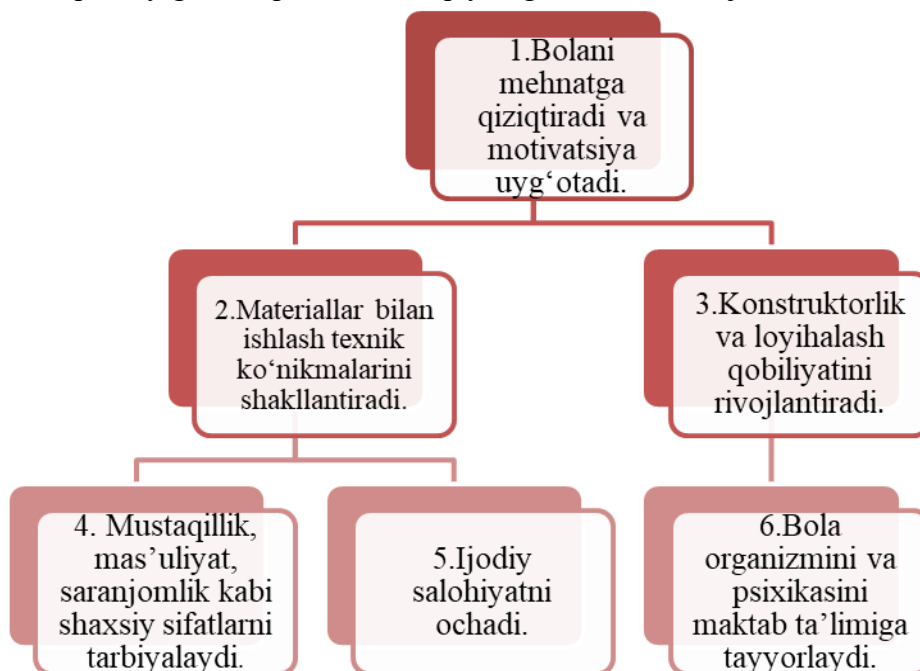
Natija: tashabbuskorlik kuchayadi, bolada mustaqil fikrlash va yangi g'oya yaratish qobiliyati shakllanadi.

6. Maktabga tayyorgarlikni ta'minlash.

Qo'l mehnati mayda motorikani rivojlantirgani sababli yozuvga tayyorgarlik, idrok, koordinatsiya va diqqatni mustahkamlaydi. Bu esa bolani maktabga psixologik va jismoniy jihatdan tayyorlaydi.

Natija: qo'l barmoqlari yozuvga tayyorlanadi, idrok, diqqat va xotira kuchayadi, o'quv faoliyatiga moslashish osonlashadi.

Xulosa qilib aytganda, qo'l mehnati quyidagi vazifalarni bajaradi:

Metodlar

1. **Nazariy tahlil** – maktabgacha ta'lim bo'yicha o'quv-uslubiy adabiyotlar, davlat standartlari va mavjud ilmiy ishlar o'rganildi.

2. **Pedagogik kuzatuv** – 5–7 yoshli bolalar bilan qo'l mehnati mashg'ulotlari jarayonida ularning faollik darajasi, mustaqillik ko'nikmalari kuzatildi.

3. **Amaliy tajriba** – bog'cha guruhlarida qo'l mehnati faoliyati asosida mustaqil topshiriqlarni shakllantirish bo'yicha mashg'ulotlar o'tkazildi.

4. **Suhbat va anketa** – tarbiyachilar bilan suhbat o'tkazilib, qo'l mehnati metodlaridan foydalanish holati tahlil qilindi.

Natijalar

1. Qo'l mehnati bolalarda mustaqil faoliyatga ijobiy ta'sir ko'rsatadi

Bolalar qog'oz buklash, plastilindan yasash, ip va tugmalar bilan ishlash, tabiiy materiallar bilan kompozitsiyalar yaratish kabi mashg'ulotlarda o'zlari mustaqil qaror qabul qilishga intildilar.

2. Qo'l mehnati jarayonida bolalarning ijodkorlik darajasi oshdi

Amaliy topshiriqlar orqali bolalarda yangi g'oyalar yaratish, ranglar va shakllarni uyg'unlashtirish qobiliyatlari faollashdi.

3. Mustaqillikning uch darajasi kuzatildi

• **Yo'naltirilgan mustaqillik** – tarbiyachi ko'rsatmasi asosida bajarish;

• **Yarim mustaqil faoliyat** – ko'p o'rinda bolalarning o'zi qaror qabul qilishi;

• **To'liq mustaqil faoliyat** – topshiriqni avvaldan to oxirigacha bolaning o'zi bajarishi.

Qo'l mehnati mashg'ulotlarida aynan uchinchi darajaga erishish imkoniyati yuqoriligi aniqlandi.

4. Qo'l mehnati metodlaridan to'g'ri foydalanish mustaqillikni sezilarli oshirdi

Rangli qog'oz bilan ishlash, mozaika yaratish, konstruksiyalash kabi bosqichma-bosqich metodlar mustaqillikning izchil rivojlanishiga xizmat qildi.

Muhokama

Olingan natijalar ko'rsatishicha, qo'l mehnati nafaqat bolalarda mehnatsevarlikni, balki ularning mustaqil fikrlash va harakat qilish qobiliyatlarini rivojlantiruvchi kuchli ta'lim vositasidir. Tadqiqot davomida qo'l mehnatiga oid topshiriqlarning qiziqarli, yoshga mos va ijodiy bo'lishi bolalarning faol ishtirokini kuchaytirishi aniqlandi.

Bundan tashqari, tarbiyachining to'g'ri metodik yondashuvi, topshiriqlarni ketma-ketlikda murakkablashtirib borishi va rag'batlantirish tizimi bolalarning mustaqilligini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Qo'l mehnati orqali bajariladigan guruhviy ishlar esa hamkorlik, ijtimoiy munosabat va o'zaro yordam ko'nikmalarini boyitadi.

Xulosa

Maktabgacha yoshdagi bolalarda mustaqil faoliyatni shakllantirishda qo'l mehnati o'quv-tarbiyaviy jarayonning ajralmas qismi bo'lib, u bolaning shaxsiy rivojlanishini har tomonlama qo'llab-quvvatlaydi. Qo'l mehnatining to'g'ri tanlangan vazifalari va ilmiy asoslangan metodlari bolalarda mustaqillik, ijodkorlik, mehnatsevarlik va o'ziga ishonch kabi sifatlarni samarali rivojlantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullaeva, M. Maktabgacha ta'limda mehnat tarbiyasi va uning metodlari. — Toshkent: Fan, 2020.

2. Abdurahmonova, D. Psixomotor rivojlanishning pedagogik asoslari. — Toshkent: O'zbekiston pedagogika nashriyoti, 2021.

3. Azizxo'jayeva, N. Pedagogik texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar. — Toshkent: Innovatsiya, 2019.
4. Bogoyavlenskaya, D. B. Razvitie kreativnosti u detey doshkolnogo vozrasta. — Moskva: Pedagogika, 2018.
5. G'aniev, R. Maktabgacha yoshdagi bolalarda mustaqil faoliyatni tashkil etish metodikasi. — Buxoro: BuxDU nashriyoti, 2017.
6. Krulik, S. & Rudnik, J. Handcraft Activities in Early Childhood Education. — London: Springer, 2019.
7. Masharipova, S. Qo'l mehnati mashg'ulotlarida didaktik yondashuvlar. — Toshkent: Istiqlol nashriyoti, 2020.
8. Smirnova, E. O. Samostoyatel'naya deyatel'nost' doshkol'nikov v pedagogicheskom protsesse. — Sankt-Peterburg: Detstvo-Press, 2016.
9. Vygotsky, L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. — Cambridge: Harvard University Press, 1978.
10. Weinstein, R. Creative Development in Preschool Education. — New York: Routledge, 2020.